

© Silvia Lelli

Irina WOLF

„Ce este Paradisul? Cine trăiește acolo? Există țărani? Prășesc pământul? Știu ei că voi veni și eu?“, întreabă o fetiță îmbrăcată în alb. Se află în Grădina Edenului. Este vorba, de fapt, de Grădinile Publice din Ravenna, loc miraculos, ales de Ermanna Montanari și Marco Martinelli pentru reprezentarea teatrală a Paradisului dantesc. Cu această ultimă parte a *Divinei Comedii* a lui Dante Alighieri se încheie călătoria începută de Teatro delle Albe – teatru fondat în 1983 de Martinelli și Montanari, unul dintre cele mai cunoscute și mai premiate ale scenei italiene – cu *Infernul* în 2017 și continuată cu *Purgatoriul* în 2019. *Paradisul*, eveniment planificat pentru 2021 – an în care s-au împlinit 700 de ani de la moartea celui mai important poet italian – a trebuit să fie amânat din cauza pandemiei. Dar cum spune proverbul „tot răul e spre bine“, cu greu s-ar fi găsit un mediu artistic mai potrivit pentru a înfățișa versurile trupului transfigurat „între Carne și Cer“ – ca să-l citez pe Pier Paolo Pasolini, căruia îi este dedicată cea de-a XXXIII-a ediție a Festivalului de la Ravenna 2022, la centenarul nașterii sale. Căci Martinelli și Montanari inserează „trashumanarul“ poetului incontestabil al secolului XX în capodopera dantescă.

Originea pelerinajului către Cer

Cuvintele pasoliniene nu ar fi singura modificare adusă de cei doi versurii lui Dante. Întrebările puse de fetița îmbrăcată în alb îi aparțin lui Emily Dickinson, una dintre poetele pe care Ermanna Montanari o admiră foarte mult. Nu lipsesc nici referirile la tragediile contemporane, gândurile care să mențină vie memoria marilor artiști precum Borromini, sau versuri ale poetului german Angelus Silesius. Adaptarea la actualitatea social-politică a textului dantesc este doar una dintre caracteristicile trilogiei concepute de Martinelli și Montanari. Un alt aspect este rolul spectatorului. În montarea duo-ului italian, aces-

ta este Dante însuși, pelerinul care a coborât în 2017 din adâncurile pădurii întunecate în măruntaiele pământului, care a urcat în 2019 pe muntele Purgatoriului și care va ajunge în acest an în Rai. Pornind de la ideea poetului american Ezra Pound, conform căreia Dante este un „Everyman“, fiecare dintre noi este invitat să se identifice cu cele nouă sfere succesive care înconjoară Pământul – Luna, Mercur, Venus, Soarele, Marte, Jupiter, Saturn, Stelele Fixe și Primul Mobil – pentru a ajunge în final în Empireu, unde se află Paradisul propriu-zis, sălașul lui Dumnezeu.

O altă trăsătură comună distinctivă a trilogiei este implicarea cetățenilor. Asemenea *Infernului* și *Purgatoriului*, *Paradisul* lui Montanari și Martinelli este un demers născut dintr-o „chemare publică“ la care au răspuns șase sute de cetățeni (!) ai regiunii din jurul orașului Ravenna – dintre care o treime ia parte la o reprezentație. Este o realizare demnă de toată lauda, dacă ne gândim că repetițiile au avut loc în timpul pandemiei. Admirator înfocat al „teatrului de masă“ practicat de Vladimir Maiakovski, Marco Martinelli construiește montarea pe ideea unei reprezentări sacre medievale. Ia naștere astfel un adevărat teatru social, participativ, angajat. Mai mult decât o transpunere în scenă, textul lui Dante este transpus în viață.

Cum arată așadar Paradisul? După cum ne-am obișnuit, sute de oameni de toate vârstele se adună la apusul soarelui în fața cavoului lui Dante din centrul orașului. Unii dintre aceștia țin în mână un spic de grâu. Versurile Cântului I, intonate de Ermanna Montanari, sunt repetate de corul constituit din cetățeni. După acest prolog, se pornește într-o procesiune pe străzile orașului. *Paradisul* lui Montanari și Martinelli este o experiență de teatru itinerant. De la ferestrele unor clădiri atârână bărci din hârtie. În fața acestora ne oprim, pentru a asculta cântecele cântate de adolescenți. Folosind un megafon, Martinelli

ne îndeamnă pe toți să recităm versuri din Divina Comedie. Apoi alaiul se oprește în fața porții prin care se intră în Grădina Publică.

„Trei cercuri în trei culori și-o singură măsură“

Cu aceste cuvinte din ultimul Cânt, șoptite fiecărui spectator în parte, cei doi ghizi ne permit accesul în grădină. În același timp desenează trei cercuri în aer. Suntem 150 de spectatori care luăm loc în spațiul mare din fața magnificei Logie Lombarde. Acolo sus, în cele cinci nișe proiectate de arcadele superbe, se află cinci statui albe. Treptat vom constata că este vorba, de fapt, de cinci figuri simbolice din Paradisul dantesc interpretate de artiști ai Teatrului delle Albe: Piccarda Donati, Împăratul Iustinian – cuvintele sale se îmbină cu discursul din secolul al XXI-lea al Papei Francisc despre aspirația către justiție, despre gândirea și acționarea ca o comunitate pașnică, Cunizza da Romana – o femeie a cărei viață a fost obiectul multor zvonuri, Petru Damian și Sfântul Petru – ambii vorbesc despre credință și trinitate, alternând versurile lui Dante și cuvintele lui Gilbert Keith Chesterton.

Dar, mai întâi, admirăm „decorul“, pe cât de simplu, pe atât de rafinat: de o parte și de alta a tribunei cu spectatori se află corul format din cetățenii orașului, iar în fața noastră mai mulți copii parcurg grădina în lung și în lat pe biciclete. Tot ei vor fi cei care îi vor alunga din Paradis pe soldații (din Sfera lui Marte) care își îndreaptă mitralierele războinice spre Cacciaguida (strămoșul lui Dante) și chiar către public. Căci în Rai nu este loc pentru așa ceva. Semn de speranță pentru un viitor mai luminos. Deosebit de emoționante sunt momentele în care o fetiță îl ridică de jos, ținându-l de mână, pe Sfântului Francisc din Assisi evocat de Sfântul Toma din Aquino și mai apoi și pe Cacciaguida. Copiii au fost dintotdeauna marii protagoniști ai spectacolelor Teatrului delle Albe: în Iad o fetiță rostea cuvintele Beatricei, în Purgatoriu un cvartet feminin de adolescente o evoca pe Greta Thurnberg.

Nu în ultimul rând, o contribuție semnificativă la reușita spectacolului o au și costumele create de studenții Școlii Academiei de Arte Frumoase din Brera (care semnează și decorul), precum și muzica răscolitoare (astrală) compusă de Luigi Ceccarelli. Atmosfera magică a serii este întreținută de orchestra amplasată la parterul Logiei și care este formată din muzicienii Vincenzo Core, Raffaele Marsicano, Giacomo Piermatti, Gianni Trovalusci, Andrea Veneri și cântăreața Mirella

Mastronardi. Cu vocea sa clară și melodioasă, ea marchează arcușul spiritual al omului pierdut. O strigare către armonia sferelor cerești, unde lumina și sunetul sunt un singur vertij. Dante și noi toți, odată cu el, pătrundem în rotația întregului univers, redată în mod simbolic și de Ermanna Montanari printr-un scurt dans Sufi. Prin această senzație de amețeală a dansatoarei, corpurile ne sunt pregătite pentru starea de extaz care este „intoxicația mistică“.

În sfârșit, după ce am mai „gustat din Dumnezeu“ – bucăți de pâine sunt împărțite cu delicatețe printre spectatori, iată Cântul final (XXXIII), cu invocarea Sfântului Bernard către Sfânta Fecioară Maria. Călăuzit de femeia iubită, Beatrice, călătorul și-a atins țelul, dar nu ni-l mai poate exprima: „Înaltei fantezii aici i-a lipsit puterea; dar deja-mi răsucea dorința și voința, ca roata ce la fel e-nvîrtită, iubirea ce mișcă soarele și toate stelele”¹. Preocupat mai nou de arhitectură, Martinelli redă povestea relației furtunoase dintre Gian Lorenzo Bernini și Francesco Borromini, accentuând modul în care cel din urmă îi forța cumva pe cei care intrau în bisericile sale să se transpună într-o stare de contemplare deosebită. În consecință, suntem invitați să ne întindem pe pământ, „pe haina lui Borromini“, pentru a asculta ultimul Cânt recitat integral de către Ermanna Montanari, privind cerul și stelele.

După dramatismul *Infernului*, într-un Iad plin de culori sumbre și de cuvinte dureroase, desfășurat mai ales în incinta Teatrului Rasi – sediul istoric al companiei –, după trecerea prin scolastica unui *Purgatoriu* surprinzător, unde a luat naștere speranța pentru o lume în armonie cu Pământul Mamă, am ajuns în lirismul *Paradisului*. Aici sunt valoroase stările sufletești, muzicalitatea poeziei, jocurile de lumini. Lumina mai presus de toate (gestionată de Fabio Sajiz).

Ca întotdeauna, Teatro delle Albe oferă o experiență seducătoare, cu o mare încărcătură de autenticitate și emoție. O lecție inedită de frumusețe, de armonie vizuală și auditivă. În centrul acestei noi producții colosale a Ravenna Festival/Teatro Alighieri, în colaborare cu Teatro delle Albe/Ravenna Teatro și cu contribuția extraordinară a Municipiului Ravenna, se află cuvântul „bucurie“, pentru că Raiul este cântecul bucuriei. Sentimentul suprem de împlinire că ne-am lepădat de individualitatea noastră și am deveni parte a unei comunități spirituale.

1 <https://lecturaluidante.wordpress.com/2020/07/28/despre-paradisul-lui-dante-3/> (n.a.)

IUBIREA CE MIȘCĂ SOARELE ȘI TOATE STELELE

